

bila nepravedno i krvavo izrabljivanje domorodaca.

U kontekstu odnosa između religije i ekonomije svakako treba istaknuti i članak Néstora O. Mígueza pod naslovom *Prilog za jednu ekonomiju koja poznaje milost*. Oslanjajući se općenito na biblijski stav neodobravanja prema služenju dvojici gospodara (Bogu i bogatstvu), autor je pokušao dati kontekstualiziran prikaz novozavjetnog poimanja ekonomije kroz nekoliko odabranih pavlovskih tekstova. Pritom je posebnu pozornost posvetio pitanju na koji način upotrebljavati resurse i pitanju srebroljubljiva kao izvoru svih zala. U svom zaključnom razmatranju autor se osvrće na suprotstavljenost između vjere i postmodernog financijskog kapitalizma u čijim okvirima danas živimo, naglašavajući bezdušnost ovoga potonjeg u kojemu su pohlepa i sebičnost proglašeni svojevrsnim krepostima.

Zanimljivo razmišljanje na spomenutu temu donosi i Ina Praetorius, razmatrajući pojavu dvodijelnog svjetskog poretka što se na poseban način odražava u odnosu između žena i muškaraca. U svom članku *Ekonomija rodnosti: postpatrijarhalna perspektiva* autorka ukazuje na staro poimanje ekonomije kao "nižeg" područja realnog zadovoljenja potreba koje prije svega pripada ženama, ali i drugim marginaliziranim društvenim skupinama. Iako je u međuvremenu došlo do ublažavanja ovakvog načina shvaćanja, ono je još uvijek prisutno u svim segmentima društva što za posljedicu ima opasne neravnoteže od kojih I. Praetorius navodi neke: potplaćenost socijalnih zanimanja, potiskivanje tradicionalnih oblika proizvodnje kao nedovoljno razvijenih, razaranje održivih kultura, itd.

Od ostalih tekstova koji se iz različitih perspektiva bave povezanošću religije i ekonomije svakako treba istaknuti članak Javieria María Iguíniza Escheverría pod naslovom *Ekonomija i razvitak kao sloboda*. U njemu se autor oslanja na razmišljanja indijskog ekonomiste Amartyja Sena (dobitnika Nobelove nagrade 1998. na području ekonomskih znanosti) kako bi istaknuo najznačajnije aspekte razumijevanja pojma razvitka u okvirima proširivanja granica slobode, odnosno oslobođenja. Zanimljiv je i tekst Elene Lasida *Ekonomija koja stvara savezništvo i urađa obećanjem* u kojemu se ekonomskim pojmovima *kompetencije* i *predviđanja* suprotstavljaju teološko-antropološki pojmovi *saveza* i *obećanja*. Razmatrajući njihove bitne aspekte, autorka predlaže koncipiranje i razvijanje socijalne i solidarne ekonomije koja će biti svojevrsno stjecište saveza i obećanja. Imajući u vidu snažan utjecaj nauka sv. Augustina na oblikovanje kršćanske teologije, određenu pozornost zaslužuje i

članak Mathijisa Lamberigtsa pod naslovom *Jeruzalem i Babilon: Augustinov nauk o dvjema državama u kontekstu*. Polazište za ovo promišljanje daje Augustinovo djelo *O državi Božjoj (De civitate Dei)* nastalo kao svojevrsan osvrt na povijesni događaj pada Rima iz 410. kao i s time skopčan onodobni razvoj apokaliptičkih ideja. U spomenutom djelu ovaj kršćanski mislilac razvija ideju o Božjoj državi koja se na neki način nalazi u opreci ovozemaljskim carstvima (državama), ističući prolaznost i nesavršenost ovih potonjih. Autor Mathijis Lamberigts veoma koncizno i jasno razlaže Augustinovu kritiku općeprihvaćene predodžbe o kršćanskom carstvu na zemlji, koja se u bitnome protivi nauku Svetoga pisma.

Rubriku *Konteksti* ovoga broja *Conciliuma* zaključuju tekst Johana Verstratena pod naslovom *Premišljanje ekonomije, stvar ljubavi ili pravde? Slučaj Kompendija socijalnog nauka Crkve i enciklike Caritas in veritate*, te članak Hilarija Raguera Suñera *Od ekonomije do oikonomia*. Autor prvoga teksta kritički analizira katoličku socijalnu misao sadržanu u ključnim dokumentima crkvenoga učiteljstva, ističući njihovu nedostatnost i potrebu za revizijom, dok je drugi tekst svojevrsni osvrt na mogućnost primjene evanđeoskih vrednota na području ekonomije.

U drugoj rubrici *Conciliuma*, *Teološkom forumu*, svakako je vrijedno istaknuti članak Noberta Recka pod naslovom *Nova hrabrost za 'opasna sjećanja'*. *Teološka buđenja u bivšoj Jugoslaviji*. Uzimajući kao polazište konferenciju koju su Centar za otvoreni dijalog – Interdisciplinarni centar za religijske studije i političku teologiju, Ex libris i Traduki – europska književna mreža, organizirali u Beogradu u lipnju 2011., autor ističe nastanak i razvitak neke sasvim nove teološke klime na ovim prostorima, koja nije zasnovana na principima uzajamnog okrivljavanja i tjeskobnog samopotvrđivanja. Kao što je zaključno rezimirano, sve veći broj ovakvih događaja i inicijativa daje nadu u mogućnost pomirenja zavađenih naroda i otvaranje svjetlije perspektive.

Druga dva članka predstavljaju istraživanja aktualnih problema s kojima se suočavaju crkvene zajednice na Kubi i u Sucumbiosu (Ekvador). U prvom članku pod naslovom *Sucumbios: koncilna Crkva pod napadima kršćanskoga svijeta* autorka Victoria Eulalia Carrasco razmatra sukob dva različita modela Crkve. Prvi je model Crkve definiran kao koncilski budući da se oslanja na ekleziološke principe koje je definirao Drugi vatikanski sabor, dok je drugi model pretkoncilski imajući u vidu

da je u znatnoj mjeri fundamentalistički orijentiran. Nažalost, kao što autorka ističe, navedeni je sukob poprimio zabrinjavajuće razmjere što je daleko od onog kršćanskog duha ljubavi i pomirenja. Zaključni tekst ovoga broja *Conciliuma* plod je istraživačkog rada Brende Carranza. Naslovljen kao *Katoličanstvo i sinkretističke religije. Istraživanje provedeno u Santiago de Cuba*, on progovara o dilemi s kojom se suočava Crkva na Kubi: nastojati spriječiti miješanje katoličanstva i afrokubanskih religija ili se pak upustiti u međureligijski dijalog, priznajući spomenutim religijama status validnog duhovnog puta.

Kao što je već u uvodu istaknuto, tema kojom se bavi ovaj broj *Conciliuma* veoma je aktualna i zacijelo zaslužuje detaljnije razmatranje, posebice u kontekstu moralnih i duhovnih dilema s kojima se susreće moderni čovjek. Ekonomija je sigurno jedno od područja na kojemu su one tradicionalne religijske vrednote izložene radikalnoj reviziji pa čak i potpunom uništenju. Gledano u tom kontekstu, preporučljivo je i korisno pročitati spomenute tekstove kao svojevrsni vodič u ovoj klimi duhovne otupljenosti i moralnog relativizma od kojih boluju suvremena društva.

Miroslav JUREŠIĆ

SLUŠAJ OVAJ NAJ: "TÜRK MÜZİĞİ KOLEKSIYUNU»

Jedna od najuspjelijih kompilacija objavljenih posljednjih godina, a koja ima za cilj predstaviti naj kao solistički instrument, ali i kao instrument koji dolazi u kombinaciji sa još nekim orijentalnim instrumentima poput *kanuna* i *'uda* jeste kompilacija "Türk müziği koleksiyunu" (Turkish music collection), koju je izdala turska diskografska kuća "Yapım". Producent ovog muzičkog ostvarenja je Mustafa Alevli, a na kompilaciji je učešće uzela grupa "Aziz Türk Sanat Müziği Grubu".

Riječ je o kompilaciji koja na 5 kompakt diskova donosi čarobne zvuke naja u kombinacijama sa različitim instrumentima. Na disku br. 1 i 2 slušaoci mogu uživati u zvucima naja u kombinaciji sa ručnim bubnjevima. Na disku br. 3 slušamo naj u kombinaciji sa *kanunom*, vrstom antičke citre koja je danas u širokoj upotrebi u Turskoj i u drugim zemljama Istoka. Disk br. 4 donosi savršen sklad naja uz *tanbur*, vrstu dugovrate laute tipične za arapsko područje. Posljednji disk, br. 5, donosi smirene melodije naja i *'uda*. Iskreno se

nadamo da će svi ljubitelji sufi muzike naći put do ove kompilacije. Kao što je poznato, naj je veoma star muzički instrument, a postoje indicije da potiče od 4500 do 5000 hiljada godina prije Isaa, a.s., i da se koristio u Sumerskoj civilizaciji. Tragove postojanja naja u starim civilizacijama nalazimo na zidovima egipatskih piramida. Najstariji sačuvani primjerak koji, prema procjenama arheologa, potiče iz 2800 – 3000. prije Isaa, a.s.; čuva se na univerzitetu u Filadelfiji u SAD-u.

U Osmanskom carstvu naj i općenito muzika igrali su veoma važnu ulogu u svakodnevnom dvorskim ceremonijama. Mnogi turski i osmanlijski kompozitori pisali su muziku za naj, između mnogih: Abdi Efendi (1787 – 1851), Arif Mehmed Ağa (1794 – 1843), Tanburi Ali Efendi (1836 – 1902), Kemani Tatyos Efendi (1858 – 1913), Kani Karača (1704 – 1780), ali i osmanlijski sultani, kao što su sultan Mahmud Han II (1785 – 1839) i sultan Selim III (1761 – 1808). Turska klasična muzika je, razumljivo, imala arapsku podlogu i mnogi turski traktati pisani su na arapskom jeziku. Ostali su sačuvani mnogi dokazi velikog doprinosa Osmanlija u razvoju muzike islamske civilizacije.

Naj susrećemo na područjima Bliskog Istoka, Turske, Sirije i Irana, te još nekih arapskih zemalja, a ponegdje on spada u jedine dozvoljene muzičke instrumente. Naj predstavlja preteču moderne flaute i njegov zvuk je najslbliži tom instrumentu. U arapskom svijetu naj je tradicionalno korišten u seoskim područjima i u religijskom ambijentu.

Riječ *naj* potiče od perzijske riječi *nây*, a u prijevodu označava bambus. Izrađuje se od bambusove trstike na način da se trstika iznutra cijela očisti od svoje srži. Naj može biti izrađen u različitim veličinama što uzrokuje različite tonalitete ("maqame"). Naj je prilagođen orijentalnom netemperovanom tonskom sistemu, za razliku od zapadnih instrumenata (npr. flauta, klavir) čiji su tonovi određeni zapadnim temperovanim sistemom. Tako kod arapskog naja postoje sljedeći maqami: *rast* (koji je najbliži C-duru, u zapadnom temperovanom sistemu), *dukah* (d), *busalik* (e), *jaharka* (f), *nawa* (g), *hussayni* (a) i *ajam* (b). Iskusnijim muzičarima sviranje u različitim *maqamima* obično ne predstavlja problem. Upravo, ovakav netemperovani sistem omogućava mu da proizvodi mikrotonove, tako da kod slušalaca takva muzika ostavlja posebno duboke osjećaje. Naj može proizvesti veoma lijepu muziku kao prateći instrument glasu, kao instrument u orkestru, ali također i kao solo instrument. Najista (svirač na naju, ili *neyzen*) obično koristi set najeva, ovisno o *maqamu*. Normalan set sastoji se od 7 naj-

eva različitih tonalnih sistema (*maqama*).

Naj se svira sa 6 prstiju (po tri srednja prsta obje ruke), ali na način da rupice budu pokrivene srednjim zglobovima prstiju, a ne jagodicama, kao što je to slučaj npr. kod oblika frule u bosanskohercegovačkoj muzičkoj tradiciji. Sedma rupica (ona sa sviračeve prednje strane koja je sama) pokriva se palcem jedne ruke. U suštini, naj je instrument bez piska. Ton se proizvodi puhanjem u gornji otvor cijevi, tako da se na usnik prislonone usne koje djelomično zatvaraju kraj cijevi, ali pod određenim uglom, te sa veoma niskim zračnim pritiskom (blagim puhanjem u otvor cijevi). Donji dio instrumenta se prslanja na desno ili lijevo koljeno, zavisno od strane koju naista odabere.

Tonovi koje naj proizvodi uvijek su puni sjete, tuge i melanholije. Ako bismo govorili Rumijevim jezikom, onda bismo rekli da takvi tonovi otkrivaju tugu naja zbog razdvojenosti od svog izvora – stabla bambusove trske. Naj priča tužnu priču zbog rastanka, kao bolnog iskustva. Od onog trenutka od kada je odsječen, on ne prestanto žali za prekinutom vezom i čezne za povratkom. Naj pjeva tužbalicu. Stoga su melodije naja uglavnom spore, široke i vode nas stazama razmišljanja. Naj izuzetno dobro zvuči u kombinacijama uz manji ili veći orkestar, ili u duetu, triu ili kvartetu, npr. naj i *kanun*; naj, *ud*, *kanun*; naj, *ben-dir*, *kanun*, *kudum* i sl.

U novije vrijeme, kada je u pitanju diskografija, naj susrećemo kako na solističkim albumima arapskih, turskih i drugih umjetnika sa Istoka, tako i u kombinaciji i sa zapadnim instrumentima, čineći izuzetno uspješnu i zanimljivu muziku fuziju Istoka i Zapada. Tako naj dolazi u kombinaciji sa gitarom, violinom, a albumi na kojim je naj u kombinaciji sa klavirom zauzimaju visoko mjesto u vrhu muzičkih ostvarenja.

Neki od najpoznatijih najista su: Suleyman Ergüner (1904 – 1905), Niyazi Sayın (1927), Kudsi Ergüner (1905 –), Sadreddin Özçimi (1900 –), dok Nayi Osman Dede spada među najstarije najiste, koji su djelovali u XVII stoljeću.

Modifikacije naja nalaze se u Mongoliji, gdje je ovaj instrument poznat kao *tsuur*, zatim u Azerbejdžanu i Bugarskoj pod imenom *kaval*, dok je u Rumuniji naj bio uzrok nastanka tzv. panove frule. Jedino se za naj u Turskoj od svih muzičkih instrumenata kaže da se u njega "kuca", dok se svi ostali "sviraju".

Mnogi hafizi Časnog Kur'ana, u Turskoj, prije, kao i danas, bili su također i izvanredni najisti, a kroz historiju je postojao veliki broj učača, pa čak i sultana koji su svirali ovaj instrument ili komponovali za naj.

Danas, vjerovatno najpoznatiji svjetski muzički događaj u kojem učestvuje naj kao solistički i kao orkestarski instrument jeste tradicionalno obilježavanje godišnjice preseljenja na ahiret istaknutog islamskog filozofa, pjesnika i mistika, Mevlane Dželaluddina Rumija (1207 – 1273). Ovaj događaj, poznat pod imenom "Šebi Arus" koji se održava 17. decembra svake godine u turskom gradu Konyi, ima najprije kulturni karakter. Centralnu muzičku ulogu antičkog plesa mevlevijskih derviša koji se naziva *sema'* u muzičkom smislu, zauzima naj. Naj spada u jedne od temeljnih muzičkih instrumenata mevlevijske muzike. *Sema'* je jedna od najviše proslavljenih mističnih tradicija u svijetu i općenito jedan od najznačajnijih muzičko-kulturnih događaja.

Cijena naja dostiže i do 120 €, iako ona varira od zemlje do zemlje. Kod nas i dalje vlada nepoznanica kada je u pitanju ovaj muzički instrument, a publika ga susreće u izuzetno rijetkim prilikama, ponekad na koncertima duhovne muzike. Ipak, oni rijetki muzički slatkokusci će uspjeti pronaći način kako da dopru do zvuka ovog plemenitog instrumenta.

Mirsad OVČINA

ISPRAVKA: U prošlom broju *Novog Muallima* u rubrici PREGLED greškom su potpisani prikazi POTRAGA ZA SVIJETOM LJEPOTE i POTRAGA ZA IZGUBLJENIM SVJETOVIMA SMSLA. Autor tih tekstova je hafiz Mevludin Dizdarević. Izvinjavamo se uvaženom autoru i čitaocima.